SIMION DĂNILĂ

GLOSE LA O CULEGERE DE FOLCLOR A LUI SABIN V. DRĂGOI

1. Culegerea în cauză este *Monografia muzicală a comunei Belinț. 90 melodii cu texte culese, notate şi explicate*, în care cuvântul *notate* trebuie luat în sens muzicologic, subsumându-se sensului 4 al verbului *nota*[1] din DLR, s.v.: „a marca (cu un semn), a însemna prin simboluri (cifre, litere etc.)”, deci „a face o transcriere muzicală”, iar nu o adnotare, pentru care compozitorul recurge la termenul *explicate*. Cartea a apărut la Editura Scrisul Românesc, Craiova, [1942], a treia în seria „Melos. Culegere de studii muzicale scoasă de G. Breazul”.

În *Prefață*, p. 7, Sabin V. Drăgoi scrie următoarele: „Am adunat aceste melodii timp de 10 zile, în a doua jumătate a lunii august 1934, fiind rugat de Institutul Social Român Banat–Crişana să fac cercetările de folclor muzical pentru o cât mai completă monografie a comunei Belinț”. Adăugăm că respectivul institut din Timişoara îşi propusese o investigație sociologică la Belinț, județul Timiş-Torontal, după modelul celor întreprinse de şcoala lui D. Gusti de la Bucureşti, având ca temă depopularea evidentă şi alarmantă a Banatului în perioada interbelică. De altfel, cercetarea a fost urmărită îndeaproape de eminentul sociolog, care, la încheierea anchetei, a fost prezent în mijlocul belințenilor.

„Nu am plecat cu mare încredere – declară în continuare Sabin Drăgoi, p. 7–8 – (locurile de exploatare cu predilecție şi bogate fiind aiurea), ştiind că satul, prins în obiectivul nostru, de 800 numere de case, 2 000 locuitori, este situat pe linia ferată principală între Timişoara – Lugoj, are gară (debuşeu de civilizație de periferie), locuitori târgoveți (zarzavagii) în permanent contact cu oraşul şi prin urmare cu toate relele lui ademenitoare (lucitoare la suprafață), care cuceresc atât de uşor sufletele simple şi naive.

Totuşi osteneala mea nu a fost zadarnică. Cu mare greutate am cules de la 9 informatori 90 melodii, care formează tezaurul folkloristic-muzical, repertoriul stins al acestei comune, căci generația actuală nu mai cântă decât muzică cultă (cântece, coruri învățate la şcoală sau în armată), romanțe şi cuplete (muzică uşoară de prost gust). […] Cu tot regretul şi nemulțumirea mea de ordin numeric, am bucuria de a constata, că ceea ce a mai rămas şi s-a găsit în această comună e *material foarte frumos şi prețios pentru cunoaşterea şi documentarea muzicei noastre etnice*. Nu-i mai puțin adevărat că nici într-o altă comună nu am întreprins cercetări atât de îndelungate şi obositoare”.

DACOROMANIA, serie nouă, XIV, 2009, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 55–63

Acestea le scria în septembrie 1934, când lucrarea era deja redactată. Sabin Drăgoi n-a publicat-o în volumul colectiv elaborat de colegii săi de echipă şi apărut în 1938 la Timişoara: *Anchetă monografică în comuna Belinţ*, deoarece rezultatele cercetării sale nu serveau în niciun fel scopului general al anchetei: identificarea cauzelor depopulării Banatului. Constrângerea exercitată asupra investigatorilor de urmărirea strictă a acestei teme i-a determinat pe unii membri ai echipei să ignore o parte importantă a materialului recoltat la Belinţ în diferite domenii. De pildă, Traian Topliceanu, însărcinat cu studierea folclorului literar, ne dă o selecţie de poezii erotice capabile să explice exclusiv fenomenul foarte răspândit în Belinţ al adulterului, văzut ca una dintre posibilele cauze ale natalităţii scăzute în acest sat. El nu căuta, ca Sabin V. Drăgoi, „tezaure".

Ne gândim cu regret ce bine era, pentru studierea graiului din Belinţ, dacă în echipă ar fi fost cooptaţi şi cercetători bănăţeni de talia dialectologului Emil Petrovici (care, cu patru ani înainte, în 1930, anchetase pentru ALR II în Chizătău, la doar doi kilometri de Belinţ) sau a folcloristului Romulus Vuia, de la care a rămas în manuscris o culegere de folclor de peste 1 300 piese, de valoarea colecţiei lui B. P. Hasdeu sau a lui N. Densuşianu.

2. Valoroasă, aşadar, din punct de vedere muzical, lucrarea lui Sabin V. Drăgoi este, din perspectivă lingvistică, modestă, de la înregistrarea, literarizată şi defectuoasă ca percepţie pe alocuri, până la interpretarea amatoristică a lexicului dialectal. Acest ultim aspect se poate constata din *Glosarul de provincialisme, cuvinte streine şi cu înţeles necunoscut –Expresiuni bănăţene,* pe care l-a adăugat la sfârşitul cărţii (p. 156–157), un glosar, mai spune el la p. 36, „despre «bănăţenizme» şi cuvinte al căror înţeles nu l-am putut identifica", dar, am mai adăuga noi, nici nu s-a străduit îndeajuns să caute în lucrări lexicografice. La urma urmei, nici nu i se putea pretinde prea mult în acest sens.

2.1. Din cei 64 de termeni glosaţi, 25 se regăsesc în DA, tomurile apărute până în 1942, când cartea lui S. Drăgoi vede lumina tiparului: *alămâie*; *m-a băiat* „m-a scăldat" (în text apare în aceeaşi colindă 18, la p. 53 şi varianta prefixată: *îmbăiat*); *bărduí*; *bolândă*; *borbotine* (pronunţat *borboćíńe*) „un fel de bostan", glosează Drăgoi, var. pl. a lui *bolbotină* „buruiană" (mai multe informaţii în DSB IV, 72); *a buí* „a coborî"; *buie* (acelaşi cu precedentul, dar cu alt sens: „năvăleşte"); *buier* (greşeală de tipar; în text: *buiezi*, pron. *buiédz*, pl. de la *buiede* „buruiană"); *călţun* „gheată" (la Drăgoi: „încălţăminte"; în text *colţuni*, formă ce nu apare în DA ca variantă); *a căra* „a duce"; *ciumeleau* (Drăgoi: „se vorbeau", sensul însă este cel din DA: „a ciuguli, a mânca câte puţin", cum se poate deduce din textul colindei 24, p. 60: în timp ce Arhanghelul Mihail se lupta cu diavolul, gonaşii se strângeau „pe cel câmp verde frumos" şi *„ciumeleau"*); *ciutele* „capre şute (fără coarne)"; *copania* „copaia, troaca de pâine" (cu un -*ń*- etimologic, ca în *piroane*, p. 50, concurat de *piroaie*, p. 68); *corindă*; *Crăciunoasa* „soţia lui Crăciun, în grajdul căruia s-a născut Cristos" (probabil greşeală de notare a cuvântului *Crăciuneasa*); *crăimea* „regatul"; *dobândí* „grăí" (!) (contextul este următorul, p. 39: „Noi

umblăm şi colindăm / Şi pre Domnul din cer căutând / Şi-l cătarăm şi-l aflarăm / În iesle de boi născând / În paruşi făclii arzând / Pre nuiele flori creşte-re/ Iar pre boi rouă căde-re / Domn din limba dobânge-re: / – «Oi lerui colindători / Pomeniţi naşterea Mea [...]»" etc.; într-un caiet rămas de la Ioan Gruneanţu, fost şef al cetei de colindători cu cerbul, versul respectiv sună aşa: „Domn din limbă-m dobândea"; bănuim, în ambele cazuri, o deformare a propoziţiei: „Domnul limbă dobândea", adică micul Iisus prindea grai); *gomón* (la care adăugăm şi pe *gomu*, p. 51) „sfat, murmur"; *gomoní* „sfătui" (refl.); *gongi* „insecte" (formă de pl. neconsemnată în DA); *hodină*; *hodiní*; *îmbârní*; *încelui*; *pozonar* (figurează în DA ca var. a lui *buzunar*).

2.2. Alţi 14 termeni puteau fi găsiţi într-unul din cele mai populare dicţionare, care circula în numeroase ediţii: Lazăr Şăineanu, DU: *lipi* „tencui"; *lubeniţă* „pepene verde"; *lucet* (în text: *luncet*); *otavă*; *polog*; *potcă* „hârgie, năcaz" (vezi *hârghe*, *hârghie* în DA); *prilaz*; *prinse a* „începu a"; *a se propria* (în text: *s-apropiară*); *sălaş*; *stog*; *şuştar*; *ţâpă*, var. a lui *ţipă²* „aruncă"; *vălău* „vasul din care se adapă" (Şăineanu, DU: "jgheab"; DLR, s. v., glosează 16 sensuri, între care primul, regional, mai ales în Transilv. şi Ban., este „jgheab făcut de obicei dintr-un trunchi de copac scobit din care se adapă animalele sau în care se pune mâncare pentru porci").

2.3. Din restul de 25 de cuvinte, unsprezece sunt înregistrate fie în lucrări de circulaţie mai restrânsă: *a ugí* [*udi*] „a rămâne" (în forma *udí* apare în Densusianu 1915), fie în DA, fascicule ulterioare anului 1942: *damful* (în text: *danful* ca în DA) „aburul", fie în DLR sau alte dicţionare mai noi: *negureaţă* „ceaţă, negură", de fapt: „nori negri şi întunecoşi, aducători de ploaie" (sensul 2 din DLR; cf. textul, p. 62: „Un nor mare, negureaţă"); *ogrişteană* (Drăgoi nu-l defineşte): „Frunză verde ogrişteană" (p. 113); DLR: prin Ban. şi sudul Transilv. „filimică (*Calendula officinalis*)", cu et. nec.; s-ar putea să derive de la *ogorişte*, var. a lui *ogorâşte*, acesta întâlnit în Ban. şi vestul Transilv., cf. ALR I 1229/1 (Orşova MH), ALRM II s.n., h 21/833 (Petrila HD); *petíţă* [pećíţă] „pari de grâu, cruci de snopi" (în DLR: *petíţă²* „jumătate din claia de cereale păioase formată din snopi dispuşi cruciş şi al căror număr variază după regiuni"); *prunculeţi* „copilandri", p. 69: „Prunculeţi d-ei mititei/ Ca şi nişte îngerei" (colinda 33); exact aceste versuri, dar din S. F. Marian, *Înmormântarea la români*, Bucureşti, 1892, p. 479, ilustrează cuvântul şi în DLR, unde explicaţia este logică: „diminutiv al lui *prunc*; copilaş, (învechit şi regional) pruncuţ"; *rupse a* „începu a" („Fiul rupse a grăi", p. 42), este sensul 9 al lui *a rupe* din DLR; *vederă* „se luminează de ziuă" (de fapt: *vederoasă*: „Prângă rugă-o lumânare / Lungă, groasă, vederoasă", p. 44; sensul 3 al adj. *vederos* din DLR: „care luminează puternic; luminos, strălucitor"); *viorint*, adj. („Cest veşmânt viorint", p. 38), neexplicat de Drăgoi, figurează în DLR cu atestări din Ban. şi sud-vestul Transilv.: „vioriu (1); vânăt"; *vrau* „grămadă de grâu nevânturat" (p. 56: „Grâul mândru-l treierau / Cu furcile-l întorceau / Paiele mi le scoteau / Boabele toate ugeau / Boabele cu plevile / Vrau poşoru îl făceau / Ciurul lângă vrau puneau / Şi frumos îl vânturau"), consemnat în DI, este o variantă a lui *vrav*, *vraf*

„grămadă, maldăr, morman" (DEX, s.v.), din sl. *vrahŭ*, ca băn. *prau*, var. a lui *prav*, *praf* din sl. *prahŭ* (DR, VI, p. 367); *virvári* (p. 44: „Tot cinau şi se rugau / Ruga-n cer o ridicau / Prângă rugă-o lumânare / Lungă, groasă, vederoasă / Din Virvari [sic!] în luntru-n Cer / Văzură pre Domn din Cer"), cf. *vîrfar*, cu var. *vîrvar(iu)*, DLR, s.v.

2.4. Au mai rămas, aşadar, de discutat 14 cuvinte din *Glosarul* lui Sabin V. Drăgoi, după cum urmează:

Adeverí „a discuta" (p. 40*:* „Ei îmi tot şedeau / Şi s-adevereau / Cari sunt mai mari / Unul decât altul."; p. 70–71: „… trei flori s-arată / Stând la judecată, / Cele trei flori sfinte / Din raiu răsărite / Floarea grâului / Floarea vinului / Floarea mirului / Cari mi se pâra / Şi s-adeverea / Cari din toți triele / Sfinte floricele / Ar avea din fire / Mai mare-omenire"). Din contextele acestea, rezultă că definiția „a discuta" este insuficientă aici şi ar trebui să introducem o nuanță inexistentă în dicționare: „a-şi pleda cauza cu argumente".

Barz, adj. „pestriț, alb cu brun" (în doina de la p. 13: „Să nu vii pe la prilaz / C-am un câine mare, barz / Şi te muşcă de obraz"). Alături de ar. *bardzu*, dr. *barz* (vezi şi DSB, III, s.v.) confirmă existența în română a adj. *barz, -ă*, care, prin substantivizare, a devenit numele păsării *barză* (cf. DA, s.v. *barză*).

Cărticél „cărticică" (p. 59: „Diecelu mititelu / Ține-n mână-un cărticelu")*,* creație *ad-hoc*, impusă de rimă.

Custojá „a descoji" (p. 68: „Voi v-ați adăpat / Eu am însetoşat / Voi v-ați şi culcat / Eu am custojatu"). Ce-o fi „descojit" Iisus Cristos, despre care este vorba în colinda 32? Ca acesta, numit aici Dumnezeu, să răspundă la întrebarea sfinților: „Grâul cel curat / Vinul strecurat / Mirul tău cel sfânt / Cel sfânt pre pământ / Din ce sunt făcute / De-s aşa plăcute?", autorul colindei a rezumat din cele trei evanghelii sinoptice episodul Ghetsimani şi tot ce-a urmat până la răstignirea lui Iisus, din a cărui carne, sânge şi sudoare căzute jos au luat naştere grâul, vinul şi, respectiv, mirul. Versurile în care se află cuvântul *custojat* se referă la retragerea lui Iisus pentru rugăciune, în timp ce Petru şi alți ucenici trebuiau să *privegheze* un ceas, dar au adormit. „Eu am custojat", spune Cristos, adică „am privegheat, am stat de pază". Este verbul *custodiá* (DA), rostit *custođá*, cu *d* + iot africatizat, dar notat de Drăgoi prin *j*, confundându-l pe *đ* cu *ź* (ca în *źos* „jos"). Verbul, care apare şi într-o colindă din PPT (p. 519): „Fata minunată / E custodiată / De trei feciorei", are la bază cuvântul *custódie* „strajă, paznic, păzitor", din lat. *custodia* „idem", intrat în limba veche prin mijlocire paleoslavă (DA, sub. *custódie*).

Éşter „meşter" şi **a eşterí** „a meşteri" (p. 55: „Trei eşteri, trei meşteri mari / Eştereau şi meştereau" şi, similar, la p. 72). La acestea se mai adaugă diminutivul **eşterél**, la pl., art.: „Eşterii s-agățau / Eştereau şi meştereau" (p. 55). Rezultă limpede din contextul citat că aceste două cuvinte nu circulă independent de perechea lor *méşter* şi *meşterí*, ale căror trunchieri sunt. Fenomenul este foarte frecvent în poezia populară şi a fost menționat de Pamfile 1906–1907, p. 256, cu referire la *Iene*, *Iane* din *Caloianul* („Iene, iene, caloiene"): „Asupra lui *Iene*, *Iane*, prepus, nu ne trebuie multe considerațiuni. Sfârşitul de multe ori se rupe din cuvinte şi se pune

înaintea lui sau în urmă, în cântece şi exclamaţiuni.” La p. 72 din MMB, unde întâlnim din nou trunchierile respective, ne întâmpină şi altă sintagmă asemănătoare: „Scrisă-i stire mănăstire”. Presupunem acelaşi fenomen şi la originea cuvintelor **toţieii** „toţi eii” şi **toţiele** „toate ele”, cum le notează şi le explică Sabin Drăgoi (în text însă, p. 44, apar scrise fiecare în două cuvinte: „Lângă sfântul de Crăciun / Unde cina Cel Domn bun / Cu toţi eii, nepoţeii / Cu toţi ele, nepoţele”; var. Gruneanţu: „Cu toţieii, nepoţeii / Cu toţiele nepoţele”). Articularea neobişnuită cu art. hot. a pron. pers. de pers. III, m., pl. – *eii* – şi dezacordul *toţi ele* ne face să credem că iniţial cele două versuri sunau aşa: „Cu poţeii, nepoţeii/ Cu poţele, nepoţele”. Remarcăm că *Cel Domn bun* nu este Dumnezeu, numit mai jos *Domn din Cer*, ci „domnul casei, stăpânul casei, gazda” (în introducerea la colecţia sa, *De însemnătatea colindelor*, At. M. Marienescu precizează: „În seara ajunului pleacă câte 4–7 prin sat de la casă la casă şi le cântă la ferestrele domnului casei”, PPT, p. 516) şi deci trebuia scris *cel domn bun*.

Gen „neam” (p. 50: „Cu tot genul omenesc / De pe mărul pământesc.”; p. 51: „Că e gen afurisit”) este unul dintre multele neologisme ce pot fi întâlnite în colinde, aşa cum livreşti sunt şi **serv** (p. 50: „În el şade Dumnezeu / De judecă servul său.”; var. Gruneanţu: *şerbul*); **sabinioare** (p. 62: „Fetişoare sabinioare”; în PPT, p. 524, idem; var. Gruneanţu: „Fetişoare sebioare”; aluzie la răpirea Sabinelor); **a re-nturna** „a înturna”, „a întoarce” (p. 43: „Căci pe unii îi primea / Dar pe alţii-i re-nturna”) „a se înturna”, „a se întoarce” (p. 49: „Dar acasă re-nturnară” etc.; în „Şi pre junii ei vedea / Nori din pulber prefăcând / Şi case reîntornând”, p. 63, *reîntornând* trebuie citit *re-nturnând*, cum rezultă din compararea cu PPT, p. 529: „Şi acasă reîntorcând” şi cu var. Gruneanţu: „Şi acasă re-ntorcând”); **a propăşi** „a înainta” (p. 62: „Din nori oare ce eşia / Către jocuri propăşia?”), creaţie cărturărească din *pro-¹* „înainte” + *păşi*, după lat. *progredior* (cf. DLR, s.v.); chiar **mărul pământesc** „globul pământesc” pare un calc după germ. *Reichsapfel* „mărul (globul) imperial”.

Iápă „gazda la care învaţă colindătorii” (p. 56: „Şi cu toţi v-am colindat / A grâului colacului / Cum s-o lucrat s-o adunat / Şi nouă, gazdă, ne-ai dat / Cu cârnaţi l-ai înnodat / Sus la grindă l-ai legat / Noi să-l luăm să-l dezlegăm / Şi la Iapă ca să-l dăm”). Cuvântul mai înseamnă şi „om mai în vârstă care însoţeşte colindătorii, îi fereşte de încăierări cu alte cete şi strânge cârnaţii, colacii, ţuica etc. cu care sunt răsplătiţi de gazde”; după urarea tradiţională, colindătorii încheie cu cuvintele: „Daţi şi la iapa noastră / Că-i mare şi proastă!”; niciunul din aceste două înţelesuri nu apare în DA.

Întuneceáţă „întunerec” (p. 62: „Un nor mare, negureaţă / Toată lumea-ntuneceaţă”; în PPT, p. 524: „Un nour …” etc.; în var. Gruneanţu: „Un nor mare negurează / Toată lumea-ntunecează”, în pronunţia locală: *ńegur'ádză*, *întuńeśádză*). Dacă *negureaţă* ca substantiv şi *negurează* ca verb (*a negura*, DA, s.v. *înnegura*) există în limba română şi se potrivesc oricare în versul 1 de mai sus,

întuneceață ca substantiv nu se află în dicționare, în schimb *întunecează* este o formă învechită de ind. prez. a verbului *a întuneca* (vezi DA, s.v.) şi dă un sens clar versului 2.

Jítă „jilț" (p. 70: „La mijloc de masă / Jită de mătasă") este, probabil, *jiță*, pluralul dialectal al lui *jiț* „jeț" (DA, s.v.), căci „La locul din frunte [...] / Șade Dumnezeu / Şi cu Fiul său", deci e nevoie de două *jiță*.

Neparcuít, fără nicio explicație (p. 38: „Cest veşmânt viorint / De lungu-i până-n pământ / Șade-n cui neparcuit / Pe la poale mărgărit / Pe la mâneci argintit / Pe la gură aurit"). În această descriere a unui veşmânt somptuos, termenul în discuție s-ar putea referi la o tehnică de ornamentare, de tighelire, de şnuruire a costumației cu motive sinuoase, încolăcite, şerpuitoare, *năpârcuite* (< **năpârcui* < *năpârcă*).

3. Acum, spre a folosi o expresie a lui At. M. Marienescu, „aflu de lipsă a mă abate" şi la alte cuvinte din textele culese de Sabin V. Drăgoi la Belinț, neselectate în glosarul său, dar care merită a fi luate în seamă.

3.1. Unele dintre ele, datorită circulației lor restrânse, datorită unor particularități fonetice ori unor sensuri diferite neconsemnate în dicționare, mai ales în DA, care, la data aceea, era doar parțial elaborat, şi-ar fi putut găsi locul într-un glosar dialectal. Iată-le pe cele mai importante:

Băluşél, adj. (p. 40: „Românaşi d-ăi băluşei"), transcris şi *bălucel* (p. 62: „Românaşi d-ăi bălucei"), var. Gruneanțu: *băluşăi*, Marienescu: *beluşei* (PPT, p. 522, 524), diminutiv al lui *băl* „blond", nu figurează în DA. La Marienescu mai apare *bel* (p. 534) sau *belă* (p. 526), acolo unde Gruneanțu scrie *bălă*, iar Drăgoi înregistrează *dalbă* (p. 65). Varianta *bel* s-a impus în onomastica bănățeană, care abundă în nume de familie *Belu* (vezi şi DNFR, s.v.).

Călări, s.m., „călăreț, călăraş" (p. 40: „Un călări atunci grăia" sau: „Alt călări atunci zicea"), nu este consemnat în DA cu această formă de singular. În altă parte, Drăgoi notează sinonimul *călăraşi* (pl., p. 62), cuvânt întâlnit şi în PPT, p. 530.

Drumár, s.m. „drumaş, drumeț" (p. 43: „Ți-a fost jele de drumari / Câți flămânzi s-au abătut / Şi oricâți ap-au cerut / Cu brânză i-ai săturat, / Cu lapte i-ai adăpat"), nu se află la Şăineanu, DU, nici în DEX. În schimb, I. Iordan explică în DNFR, p. 183, pe *Drumar(u)* prin *drumar* „drumeț"; la Belinț, *drumar* mai înseamnă „angajat al comunei care se ocupă de întreținerea drumurilor din localitate şi din hotarele satului".

Foionfíu, s.m., „saschiu" (p. 66: „Umblă maica după fiu / Prin livezi de foionfiu"), var. neconsemnată a lui *fonfiu* în DA, s.v. Borza 1968, sub *Vinca herbacea*, dă o variantă foarte apropiată: *foiomfiu*. De fapt, pronunția locală este *foiumfiu*, şi această formă ar trebui să figureze între variantele lui *fonfiu* în viitorul DA revizuit.

Poşór, s.m. „porcoi", „grămadă de fân, de paie, de trifoi etc." (p. 56: „Vrau poşoru îl făceau"), variantă atestată de S. Fl. Marian (vezi DLR, s.v. *porcuşor*, 3) a lui *porşor*, iar acesta a lui *porcuşor*.

Rusmarín, s.m. (p. 51: „Supt un pom de rusmarin”), variantă neconsemnată în DLR sub *rozmarin*.

Ştalúţ, s.n. (p. 62: „Eu pre tine te-oi băga / În ştaluţiul ferecatu”), var. Gruneanţu: *ştaluţ* (var. Marienescu: *stăuluţ,* PPT, p. 524, < *staul*!), diminutiv al lui *ştal* „grajd” (acesta în DLR, s.v.). Să reţinem însă că la p. 65, într-un context asemănător, unde ne-am fi aşteptat să apară *ştalul*, este *staul*: „Tună-n staul ferecat / Scoate murgul înşelat”.

Şuştár de botez, s.n., „cristelniţă” (p. 57, 59), nu este tratat în DLR sub *şiştar* cu acest sens.

Ţărán, s.m. (p. 64: „Dar nu-i soare ca de vară / Ci-s feciori din altă ţară. / Unu-i oacheş Moldovan / Altu-i sprinten Ardelean / Stau aproape d-un ţăran. / […] Dar ţăranul le grăia: [...]”). În ambele cazuri, S. Drăgoi scrie cuvântul cu *ţ*, în timp ce *Moldovan* şi *Ardelean* sunt notate cu iniţială majusculă, ceea ce dovedeşte că el n-a înţeles exact sensul lui *ţăran* din colinda respectivă, care este „nume dat în Transilvania şi Banat românilor din Ţara Românească şi Moldova înainte de 1918” (DLR, s.v., 1); am specifica, pentru zona noastră, doar: „din Ţara Românească”.

Uiegít (pron.: *uieźít*), adj., „de sticlă” (p. 72: „[…] stire mănăstire / […] Cu fereştile-uiegite”), are la bază băn. *uiagă* (< magh. *üveg*) „sticlă”, care figurează în DM.

3.2. Pentru cei interesaţi de onomastică, semnalăm câteva coreonime, adică nume de dansuri populare, neaflate în Niculescu-Varone, Costache Găinaru-Varone 1979:

Câlniciana (p. 141), **Cincovana** (p. 144), **Ictăriana** (p. 149), pron. **Ităriana**, au la bază nume de localităţi: *Câlnic* (AB, CS, GJ?), *Tincova* CS, *Ictar*, pron. *Ităr*, TM.

Talianca (p. 139), pron. *Tălianca* „Italianca”; Drăgoi notează (p. 140): „Creaţiune populară sub influenţa muzicei culte sau împrumut strein. Se joacă de colindători la Crăciun când se umblă cu colinda (Ţurca, Pasărea, Cerbul)”.

3.3. În sfârşit, câteva cuvinte percepute greşit trebuie corectate în felul următor: *aşa* (p. 63: „Murgu-aşa se prefăcea / Pre toţi junii întrecea”) prin *şoim* (var. Gruneanţu şi PPT, p. 528); *cer* (p. 64: „Ardeleanul le grăia: / – «N-aveţi ţară ca şi-a mea / Că e cer de-atâţia munţi»”) prin *cerc* (var. Gruneanţu şi PPT, p. 530); *(î)nvorba* (p. 46: “Dumnezeu atunci zicea / Repede o ploaie grea / Norii toţi că se-nvorba”) prin *(î)nvolba* (cf. DA, s.v.); *omul* (p. 50: “Înaintea tronului / Şade omul Raiului”) prin *pomul* (ca în colinda *Judecata lui Adam*, transcrisă de noi dintr-un caiet al lui Dimitrie Lăzărel-Lăzărescu: „Înaintea tronului / Şăde-mi pomul raiului”); *pe rând, dare* (p. 45: „Toţ închină cu bocale / Şi le poartă pe rând, dare”) prin *(î)n perindare* (cf. DLR, s.v. *perinda*: „A umblat paharul pe la toţi […] După ce s-au părândat toţi, moaşa se scoală de la masă” – citat din S. Fl. Marian, *Naşterea la români*, Bucureşti, 1892, p. 192); *România* (p. 65: „Hai la horă în frăţie / Fraţi din România”) prin *românie* (ca în var. Gruneanţu) „românime”, „totalitatea românilor” (despre care cf. Vasile Arvinte, *Român, românesc, România*, Bucureşti,

1983, p. 140 şi urm.); *sfâra* (p. 49: „Nu putură s'apropiare / De sfâra făcliilor / De fumul tămâilor"; var. Gruneanţu: „Nu putea s-apropia / De sfera făcliilor […]") prin *sfara*, care, în DLR, s.v., este glosat cu sensul „miros greu (cu fum înecăcios provenit din arderea grăsimilor, a cărnii, a (mucurilor) lumânărilor de seu etc."; *toţi triele* (vezi *supra*, sub *adeverí*) prin *tustrele*; *vândut* (p. 43: „Loc în rai tăicuţă n-ai / C-ai fost foarte vulturat / Ce-ai vândut n-ai mai lăsat") prin *văzut*, ca în var. Gruneanţu; *versuri* (p. 49: „Versuri dulci Lui îi cântară") prin *viersuri*.

4. Concluzionând, putem afirma că, în ciuda abordării neglijente din punct de vedere lingvistic a textelor literare de către Sabin V. Drăgoi, culegerea acestuia conţine un bogat material lexical din zona de sud-vest a ţării şi, cu circumspecţia necesară, n-ar trebui să fie ignorată ca sursă a dicţionarului-tezaur al limbii române.

SIGLE

AAR = „Analele Academiei Române", Bucureşti, 1869 şi urm.

ALR I, II = *Atlasul lingvistic român*. Partea I, de Sever Pop, vol. I. *Părţile corpului omenesc şi boalele lui*, Muzeul Limbei Române, Cluj, 1938; vol. II. *Familia, naşterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1942; Partea II, de Emil Petrovici, vol. I. A. *Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi)*. B. *Familia, naşterea, copilăria, nunta, moartea, viaţa religioasă, sărbători.* C. *Casa, acareturile, curte, focul, mobilierul, vase, scule*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1940.

ALRM s.n. I–IV = *Micul atlas lingvistic român*, serie nouă, vol. I, [Bucureşti], 1956; vol. II, III, [Bucureşti], 1967; vol. IV, [Bucureşti], 1981.

Borza 1968 = Al. Borza, *Dicţionar etnobotanic*, Bucureşti.

DA = *Dicţionarul limbii române*. Publicat de Academia Română, sub direcţia lui S. Puşcariu, Bucureşti, 1913–1949.

Densusianu 1915 = O. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, 1915.

DI = *Dicţionar invers,* Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1957.

DLR = *Dicţionarul limbii române*. Literele *M* şi urm., Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1965 şi urm.

DM = *Dicţionarul limbii române moderne*, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1958.

DNFR = Iorgu Iordan, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

DR = „Dacoromania", Cluj, 1921–1958.

DSB = *Dicţionarul subdialectului bănăţean*, vol. I, II, Timişoara, 1985, 1986. Redactate de Sergiu Drincu; vol. III, IV, 1987, 1988. Redactate de Maria Purdela Sitaru.

MMB = Sabin V. Drăgoi, *Monografia muzicală a comunei Belinţ*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1942].

Niculescu-Varone, Costache Găinaru-Varone 1979 = G. T. Niculescu-Varone, Elena Costache Găinaru-Varone, *Dicţionarul jocurilor populare româneşti*, Bucureşti, Editura Litera, 1979.

Pamfile 1906–1907 = Tudor Pamfile, *Jocuri de copii*, în AAR, seria II, tom. XXIX.

PPT = Atanasie Marian Marienescu, *Poezii populare din Transilvania*. Ediţie îngrijită de Eugen Blăjan. Prefaţă de Ovidiu Bîrlea, Bucureşti, Editura Minerva, 1971.

Şăineanu, DU = Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbii române*. Revăzut şi adăugit la ediţia a VI-a. Ortografia Academiei Române, [Craiova], Editura Scrisul Românesc, [1929].

ANMERKUNGEN AM RANDE EINER VOLKSLIEDERSAMMLUNG VON SABIN V. DRĂGOI (*Zusammenfassung*)

Der Autor macht auf eine mögliche Quelle für DLR [Wörterbuch der Rumänischen Sprache] aufmerksam, und zwar auf die Arbeit von Sabin V. Drăgoi, *Monografia muzicală a comunei Belinț [Musikalische Monographie der Gemeinde Belinț]*, Craiova, [1942]. Der Band umfasst zahlreiche folkloristische Texte, die der Komponist 1934 in Belinț, Kreis Temesch, aufgezeichnet hat. Er enthält viele Regionalismen aus dem Banat, die in den einschlägigen rumänischen Wörterbüchern entweder gar nicht, oder aber nicht formgerecht, bzw. nicht den richtigen Bedeutungen entsprechend aufgenommen sind. Andere Wörter wiederum wurden von den Hörern oder von S. V. Drăgoi selbst falsch verstanden. Auf derartige Verstümmelungen wird im vorliegenden Aufsatz verwiesen, damit die Lexikographen in Zukunft das richtige Wortmaterial zur Verfügung haben und eventuell bei einer Neuauflage jenes Buches berücksichtigen können.

307045 Belinț, nr. 637, jud. Timiş
simdanila@yahoo.de